

nitatem actus, si fiat ex passione potius, quam ex ratione. Si subsequuntur, vel est per redundantiam quatenus ex vehementia voluntatis commovetur etiam inferior pars, vel per electionem, quatenus advertenter eligit voluntas movere appetitum. Et primo modo passio subsecuta non tam addit moralitatem, quam significat esse additam, et multiplicatam in voluntate. Secundo vero modo addit illam in se, tamquam operatio electa, et volita a voluntate.

XIV. Tertio colligitur, quomodo passio sit, vel non sit bona, aut mala moraliter ex specie sua. Si enim consideretur entitative, et secundum se præcise, sic non est bona, aut mala ex sua specie: quia moralitas non est species physica, sed super physicam entitatem actus cadit. Si consideretur ut subdita iudicio rationis, et motui voluntatis, sic aliquæ passiones ex sua specie sunt bonæ, ut motus misericordiæ, aut verecundiæ, aut castitatis; aliquæ malæ, ut motus invidiæ, aut luxuriæ.

QUÆRITUR QUINTO, QUEM ORDINEM SERVANT PASSIONES INTER SE.

XV. Respondetur quod tripliciter potest disponi ordo inter passiones. Primo, comparando passiones unius appetitus cum passionibus alterius, scilicet concupiscibilis cum irascibili: secundo, comparando passiones unius appetitus tantum inter se, verbi gratia in concupiscibili, quænam sit prior alia: tertio, attendendo ad principalitatem passionum absolute, sive sint irascibilis, sive concupiscibilis.

XVI. Primo modo, passiones taliter ordinantur inter ipsos appetitus, quod ordine executionis, et via ge-

nerationis prius se habent passiones appetitus concupiscibilis, deinde sunt passiones irascibilis, et tertio redeunt, et terminantur in ipso concupiscibili. Itaque concupiscibilis habet utrumque extremum, scilicet initium, et terminum eorum quæ appetuntur, sive incipiendo in amare, sive consummando in frui; irascibilis autem tenet locum medium quasi aperiens viam, et difficultates vincens ad adipiscendum rem amatam.

XVII. Ratio est, quia inter objecta istarum potentiarum datur talis ordo, ergo et inter ipsas potentias, seu actus earum, qui sunt passiones. Antecedens probatur, quia objectum concupiscibilis est bonum absolute, et secundum se, objectum autem irascibilis est bonum ut arduum, (ut supra dictum est) si quidem pertinet ad irascibilem uti fortitudine, et conatu ad vincendum difficultates, non est autem necessaria fortitudo, ubi non est difficultas. Bonum autem arduum, nec est conveniens ad incipiendum motum appetitus, neque ad quietem terminandam. Nam in quantum arduum potius retrahit animum, quam allicit, et sic ut aliquis impetum faciat in arduum, supponit quod animus sit attractus ab ipso bono, amando ipsum, seu concupiscendo sibi, si quidem videmus quod quanto quis magis amat sibi, vel alteri aliquod bonum, tanto magis conatur, et audeat irrumpendas difficultates: præcedit ergo amor de re aliqua absolute (quod pertinet ad concupiscibilem) amorem vincendi arduitatem, et difficultatem ejus ad assequendum. Et præsertim, quia prior est volitio finis in se quam assecutionis ejus, aut mediorum ad assequendum illum; difficultas autem, et arduitas tota est ante assecutionem rei, atque adeo in ipsis mediis. Non ergo potest bonum ut arduum

præcedere bonum ut absolute, et in se amatum.

XVIII. Similiter neque potest bonum ut arduum terminare omnes motus appetitus, quia terminatio appetitus est in assecutione, et fruitione rei, ibi enim quiescit appetitus. In fruitione autem non est arduitas, quia jam est possessio, et sic nihil restat vincendum; delectatio ergo, seu fruitio non pertinet ad bonum ut arduum, sed ad bonum absolute ut consummate habitum, et sic pertinet ad concupiscibilem. Manent ergo priores passiones concupiscibilis, quibus initiatur amor, deinde sequuntur passiones irascibilis ad vincendam difficultatem mediorum, et ultimo succedunt passiones concupiscibilis in fruitione consummata. Ordine autem intentionis est vice versa, incipiunt enim a fine ut fruendo, et assequendo, qui primum intenditur.

XIX. Ex hoc autem fit, delectationem nunquam pertinere ad irascibilem, sed ad concupiscibilem, licet ab irascibili possit causari, quatenus per conatum ejus appropinquatur ad gaudium, et sic tantum incipit de gaudio, quantum incipit de possessione, et fruitione in ipsa spe, et in victoria, quæ habetur de aliqua difficultate, et ipsa possessio victoriæ jam est possessio illius medii, licet nondum sit ultima possessio finis. Ratio est, quia omne gaudium est de præsentis quatenus præsens, de absentis enim est desiderium, aut expectatio: præsens autem dicit possessionem, et possessio in quantum talis excludit arduitatem, adepta enim re non est arduitas; et si arduitas restat est, quia restat aliquid nondum possessum, et de illo quod restat non est gaudium, quia non est præsens. Remota autem ratione ardui tollitur objectum irascibilis: ergo gaudium ad irascibilem non pertinet formaliter,

licet causari ab eo possit. Et hac ratione dicit Apostolus ad Romanos XII: *Spe gaudentes*, scilicet causaliter, non formaliter, quatenus ex spe concipitur appropinquatio ad palmam, et habetur facultas ad acquirendum possessionem, et illa propinquitas, et facultas jam possidetur, et de tali possessione est gaudium, sed non plenum, quia possessio non est plena. Pro ea autem parte qua est possessio, amittit aliquid de arduitate, et pertinet ad concupiscibilem.

XX. Quoad secundum modum comparandi, et ordinandi passiones in eodem appetitu, dicimus in concupiscibili, primam passionem via executionis esse amorem, deinde desiderium, deinde delectationem; ordine vero intentionis e converso. Passiones vero circa malum his contrariæ semper sunt posteriores passionibus circa bonum sibi contrariis. Ratio est, quia naturæ ordine prius est quærere bonum, quam fugere malum, ideo enim malum refugitur, quia bonum quæritur. Et sic passiones circa bonum præcedunt eas, quæ sunt circa malum oppositum. Inter ipsas autem quæ versantur circa bonum, prior est amor, deinde desiderium, deinde quies, seu delectatio perfecta, et assecuta in re (fruitio enim imperfecta etiam cum primo amore invenitur) eo quod prius est in eo, qui tendit ad aliquem finem, habere proportionem, et coaptationem cum tali fine, quam moveri ad illum, et prius est moveri ad illum quam assequi, et quiescere in illo. Prima autem coaptatio, et proportio ad finem fit per amorem, quia per illum affectus unitur rei amatæ, et uniri est proportionari. Motus autem in finem absentem fit per desiderium; quies autem, seu delectatio in fine præsentis fit per delectationem, et fruitionem.

XXI. In appetitu autem irascibili

prior via executionis est spes, deinde audacia, ultimo ira. In genere autem malorum desperatio opponitur spei: deinde timor opponitur audaciæ, et sequitur desperationem, id est, dejectionem animi non potentis vincere. Ira autem est effectus audaciæ, quia nullus tendit ad exequendam vindictam nisi audeat vindicare. In ordine autem intentionis non ita fit consideratio in irascibili, quia ad irascibilem solum pertinet intentio rei, ut assequibilis quantum ad spem, inde movetur executive circa finem intentum vincendo difficultates. Ratio autem hujus est, quia irascibilis movetur ad acquirendum bonum, vel ad repellendum malum, semper autem est prior respectus ad bonum, quam ad malum, et respectus acquisitionis prior quam repulsionis. In ordine autem ad bonum acquirendum directe se habet spes, quæ tendit ad bonum, quod sperat, etsi sit difficile, desperatio autem est recessus a bono non ut a bono, sed ut excedente in arduitate. Audacia et timor sunt circa malum ut futurum, aut imminens. Sequitur autem audacia spem, quia nullus audet nisi ubi est spes victoriæ ad repellendum malum, timor vero sequitur dejectionem, seu desperationem aliquam de tali spe. Et demum ira respicit malum præsens ut repellendum per ultionem, et sic est effectus audaciæ, quia ex apprehensione victoriæ super malum aggrediens, movetur ira ad repellendum.

XXII. Sic ergo omnes passiones ordine executionis sic collocantur. Primo est amor, et statim odium oppositæ rei; tertio, desiderium; quarto, fuga de opposito; quinto, spes; sexto, desperatio; septimo, timor; octavo, audacia; nono, ira; decimo, gaudium de re adepta; undecimo, tristitia de perdita, D. Thomas quæst. xxv, articul. iii.

XXIII. Circa quartum principales passiones sunt quatuor; in concupiscibili duæ, gaudium et tristitia; in irascibili spes et timor. Sumitur principalitas ista ex eo quod sunt passiones magis consummata, et completæ respectu objecti sui. Nam objectum appetitus est bonum ad prosequendum, malum ad fugiendum; et utrumque potest esse vel præsens, vel futurum. Si bonum est præsens, consummatur in eo gaudium; si malum in tristitia. Si est futurum, completur motus ad bonum per spem, non per desiderium, vel amorem, quia potius ibi incipit. Ad malum autem futurum completur in timore, qui dejicitur a malo jam imminenti. Ira autem non est principalis passio, quia circa malum præsens est effectus, et quasi instrumentum audaciæ ad depellendum illud; non vero est consummata repulsio.

PASSIONES IN SPECIALI.

QUÆSTIONES XXVI, XXVII,
XXVIII, XXIX.

Amor et odium.

Passiones in particulari considerantur penes tres, vel quatuor respectus. Primo, secundum se; secundo, quoad suas causas; tertio, quoad suos effectus; quarto, quoad bonitatem vel malitiam in aliquibus, ubi est specialis difficultas.

QUÆRITUR PRIMO, CIRCA AMOREM QUOAD
GENUS, AN SIT PASSIO.

QUOAD SPECIEM SUBALTERNAM, AN SIT
PASSIO CONUPISCIBILIS.

QUOAD DIFFERENTIAM ULTIMAM, AN SIT
IDEM QUOD DILECTIO.

I. Respondetur esse passionem, et
esse in concupiscibili, et differre a

dilectione, seu charitate. Est passio propria, ut amor est in appetitu sensitivo, quia per appetibile apprehensum immutatur appetitus, primo quidem ut coaptetur, et proportionetur ipsi per quamdam conformitatem, seu unionem affectualem ad ipsum, et hoc vocatur amor; exinde per desiderium quærit, et movetur, ut realiter ei conjungatur, sicut per amorem effective est ei conjunctum, et tandem per delectationem fruitur illo. Cum ergo iste primus affectus, qui est amor, fiat cum quadam sensibili, et corporali immutatione, erit passio prout in appetitu, non amor ille, qui est in voluntate. Est autem in concupiscibili, quia objectum ejus est bonum (hoc enim amatur, non malum) et non bonum prout arduum; sic enim jam supponit amorem, ut arduitas vinci possit (nec enim quis movetur ad difficultates vincendas, nisi quia amat perfecte, vel imperfecte) sed bonum absolute, et hoc pertinet ad concupiscibilem. Differt autem a dilectione, et charitate amor prout passio, quia dilectio est amor cum libero judicio, et electione, et sic pertinet ad voluntatem, charitas autem addit super hoc æstimationem quamdam, et pretium rei amata, quia pretiosa sunt cara. Amor autem passio, est sensibilis affectus appetitus. Sumi tamen potest amor communiter, prout abstrahit ab intellectivo, et sensitivo amore, et sic dilectio non dividitur ab illo, sed superaddit ad illum.

QUÆRITUR SECUNDO, QUOMODO DIVI-
DATUR AMOR IN AMOREM CONUPIS-
CENTIÆ, ET AMICITIÆ.

II. Respondetur rectam esse divi-
sionem penes diversos respectus,
seu modos ipsius amoris erga ob-

jecta in quæ fertur. Respicere enim potest amor duplex objectum, scilicet objectum cui vult bonum, id est, personam, et objectum quod vult tamquam rem volitam, si quidem amare est velle bonum alicui, unde et datur objectum cui, et objectum quod. Respectu ergo boni amati ut quod, seu ut res volita, est amor concupiscentiæ, quia res illa non est persona cum qua contrahatur amicitia, sed res quædam volita. Respectu vero personæ qui est volita, datur amicitia. Et sic in eodem amore possunt ista duo concurrere, scilicet ratio amicitiae, et concupiscentiæ penes diversos respectus. Et tunc est divisio penes prius et posterius: simpliciter enim et per se amatur persona, seu objectum cui, et per aliud, seu ratione illius amatur res volita, si quidem ordinamus illam ad personam, cui eam volumus. Et sic non est necesse distinguere amorem amicitiae, et concupiscentiæ tamquam duplex amor, sed tamquam duplex respectus in eodem amore, in quo simul concurrunt objectum quod, et cui. Aliunde tamen potest distinguere amorem concupiscentiæ, et amorem amicitiae tamquam duplex amor ex parte objecti cui, quod est principaliter in amore, si quidem ad ipsum alia ordinantur; nempe quod amor concupiscentiæ desideret aliquod bonum sibi ipsi tantum, amor autem amicitiae alteri, eo quod amor amicitiae petit mutuam redamationem, et communicationem ad invicem, et hæc non est ejusdem ad se, sed ad alterum. Sic distinguuntur specie isti duo amores, licet amor amicitiae præsuppositive, et virtualiter possit includere amorem istum concupiscentiæ, quatenus illud bonum volitum amico cedit etiam in emolumentum proprium, et amabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad se, quia aliquis reputat amicum ut partem sui, aut alterum se.